

Bojana Modrijančič Reščič, Šolski center Nova Gorica, Elektrotehniška in računalniška šola

RAZMISLEK OB MONOGRAFIJI MILENE KERNDL *SODOBEN POUK* (*KNJIŽEVNOSTI*) IN RAZLIKE MED UČENCI

▼ Prispevek govori o razmisleku ob branju strokovne monografije Milene Kerndl *Sodoben pouk (književnosti)* in razlike med učenci. Pri tem izhajam tudi iz svojih dolgoletnih pedagoških izkušenj pri delu s srednješolci v strokovni šoli, kjer poučujem slovenščino.

Uvod

Strokovna monografija Milene Kerndl *Sodoben pouk (književnosti)* in razlike med učenci je razdeljena na dva dela. Prvi del prinaša razlike med učenci, kar vpliva na pouk književnosti pri branju. Ob tem so izpostavljeni bralni razvoj, motivacija in interes za branje, odnos do branja in pričakovanja posameznika ob tem. Pri poučevanju književnosti so, po mnenju avtorice, potrebne prilagoditve, komunikacija ter didaktične metode. Izpostavljeni so učenci oz. bralci v zadnjem triletju osnovne šole ter njihova vloga v književnosti, razvoj njihove recepcijske zmožnosti, možnosti diferenciacije oz. individualizacije pri obravnavi umetnostnih besedil, formativno spremljanje učencev pri pouku književnosti ter uporaba podpornega gradiva ob tem, strategija za preverjanje pričakovanj, obrazec priprave na pouk ter specifične ključne kompetence učiteljev književnosti in razvijanje le-teh. Drugi del prinaša rezultate empirične raziskave, in sicer kako se diferenciacija oz. individualizacija ter formativno spremljanje v zadnjem triletju osnovnih šol odražata v praksi pri pouku književnosti v heterogenih učnih skupinah. Vse to pa s seboj prinaša tudi opredelitev ter razvoj nove kompetence učiteljev slovenščine.

Monografija ter razmislek ob njej

Monografija avtorice Milene Kerndl *Sodoben pouk (književnosti)* in razlike med učenci prinaša za vsakega učitelja slovenščine dragocen prispevek k pouku književnosti v osnovni ter srednji šoli. Sama sem se s tem delom spopadla kot srednješolska profesorica književnosti, ki skuša dijake srednje strokovne šole pripeljati do dejstva, da jih bodo po končanem izobraževanju spremljale knjige, zborno zapisovanje ter nadgrajevanje vsega, kar so osvojili kot srednješolci. Iz strokovnega

dela sem skušala izluščiti tista poglavja, ki so vplivala name ter na moj pouk književnosti. Dodala sem tudi svoje pedagoške izkušnje ob delu s srednješolci strokovne šole. Prvo poglavje monografije Šola za 21. stoletje nas opominja, da moramo nadgrajevati klasičen pouk. Res bi moralo držati, da je osnovnošolsko izobraževanje uspešno, »če da temelje za nadaljnje učenje skozi vse življenje«. (Kerndl 2016: 17)¹ Vsi otroci naj bi imeli enake možnosti za učenje. In sporazumevanje v maternem jeziku vsakomur omogoča izražanje svojih misli, čustev, mnenj tako v pisni kot v ustni obliki. Tako učenci s pomočjo učitelja razvijajo kulturno kompetenco, saj se z branjem učijo slovenske kulture. Velikokrat pa ob tem v srednjih strokovnih šolah naletimo na velike težave. Dijaki povedo, da se jim v šolo ne da hoditi, da so se tja vpisali zaradi mame, sami pa bi ostali doma, spali ter živeli lagodno življenje. Tudi pri pouku slovenščine ne moremo govoriti o pouku materinščine, ker mnogo dijakov prihaja iz neslovenskega okolja, v družini govorijo neslovensko, zato se pri pouku slovenščine pojavljajo številne težave kot npr. pri pouku besedoslovja in besedotvorja, češ »naučim se lahko tvorjenke, ne morem pa se naučiti starih slovenskih besed (pisker) ter frazemov«. Nekateri dijaki neslovenskega okolja se z veseljem naučijo drugega jezika in se ob tem zelo potrudijo, marsikomu pa ni mar: »Ne razumim. Ne bom se učil slovenščine. Je pretežko.« Avtorica navaja, da učenje ni le spoznavni proces, pač pa se ob tem prepletajo spoznavni, čustveni in socialni vidiki. »V procesu mora tudi učenec (poleg učitelja) prevzeti odgovornost za svoje učenje, vedenje in udeležbo.« (Kerndl 2016: 32)² Ob tem lahko samo upamo, da bi res bilo tako, a nekateri dijaki strokovne šole velikokrat prepričajo svoje starše, da je za vse kriv učitelj, da se jim maščuje, jih ima na piki ... predvsem pa se pouku izmikajo, češ bom že vse nadoknadil. A da ne zmorejo vsega, to ugotovijo prepozno.

Tradicionalen in sodoben pouk književnosti

Izpostavila bi avtoričin pogled na tradicionalen in sodoben pouk književnosti. Res je, da je moral biti nekoč otrok seznanjen z mnogimi besedili in učiteljevo edino razlago, v sodobnem oz. komunikacijskem pouku pa »je v ospredju dialog, ki poteka med učencem/bralcem in književnim besedilom ter med samimi učenci in učiteljem o književnem besedilu«. (Kerndl 2016: 32)³ Res je izhodišče prebrano besedilo, učitelj pa naj bi učenca vodil ob neznanem, želel bi si njegovih izzivov v obliki vprašanj in mu tako pomagal do razumevanja in doživljanja. A kot dolgoletna profesorica slovenščine na srednji strokovni šoli se vedno znova spopadam s slabo voljo ob branju, ki je kakor mlinski kamen. Res je, da poučujem skoraj same fante, ki z redkimi izjemami ne ljubijo branja in literarnih del ne preberejo, le »če jih moramo, sicer bo mama kričala in profesorica pisala cveke«. Raje uporabljajo medmrežje, kratke vsebine obveznega domačega branja ali priredbe branja nekaterih pridnih sošolcev. Sodoben pouk književnosti v srednji strokovni šoli je nočna mora tako za profesorje kot dijake. Profesorji zelo težko uspemo, da se vsaj nekateri dijaki naučijo poglavja iz svetovne in slovenske književnosti ter preberejo obvezna dela, ker so za večino težka, nerazumljiva, nepotrebna: »Pri svojem poklicu bom rabil le strokovni del, ne pa brezveznega branja. Kaj mi bo pomagal Homer, Dante, Cankar ...« Res je, kot pra-

¹ Kerndl, Milena, 2016: Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci. Murska Sobota: BoMa, str. 17

² Kerndl, Milena, 2016: Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci. Murska Sobota: BoMa, str. 32.

³ Kerndl, Milena, 2016: Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci. Murska Sobota: BoMa, str. 32.

vi avtorica, da mora učitelj v fazi načrtovanja pouka književnosti preveriti predznanje učencev ter kako bo to ugotovil in preveril. Sama dijake vedno vprašam, kaj o določeni učni snovi, literarnih delih, literarno-teoretičnih pojmih ... vedo iz osnovne šole. Njihovi odgovori so zelo skopi: »*Le malo. Vse smo pozabili, saj je bilo preveč snovi. Učiteljica me ni marala, moja slovenščina je bila vedno ena. In mi je brezveze.*« Če vrtam dalje, ugotovim, da se osvojeno znanje razlikuje med osnovnimi šolami. In ker je pri mnogih slovenščina bič božji, smo v srednji šoli ponovno na začetku. Zavem se, da bi morala znanje nadgrajevati, a v prvem letniku srednje strokovne šole začenjam od začetka. Vem, da moram biti svetovalka, vzgojiteljica, strokovnjakinja in pedagoginja, saj organiziram učno-vzgojni proces, poučujem ter moram učencu omogočiti, da bo osvojil vzgojno-izobraževalne vsebine ter razvil svoje sposobnosti. V vzgojno-izobraževalnem procesu je v ospredju učenec/dijak, torej »*aktiven soustvarjalec učne vsebine s svojim razumevanjem problema, ki se pogloblja v interakciji z učiteljem in med učenci samimi*«. (Kerndl 2016: 37).⁴ Torej mora biti za svoje znanje odgovoren učenec, učitelj pa bo ob tem ustvaril tudi spodbudno učno okolje. Pomemben dejavnik pri tem je didaktični pristop, kot navaja avtorica v svoji monografiji. Učitelj ni več le prenašalec znanja, ampak tudi mentor, spodbujevalec, moderator, organizator, ustvarjalec učnih okoliščin; v njih pa morata biti tako učenec kot učitelj aktivna udeleženca. Slednji pa se mora po mnenju avtorice tudi strokovno spopolnjevati, na njegova prepričanja vplivajo tudi sodelavci, ravnatelj, starši. Torej mora gojiti kakovostne medosebne odnose, didaktično komunikacijo z učenci, ki bodo postajali aktivni in tako tudi samostojni.

Razlike med učenci/dijaki

Med učenci in dijaki so velike razlike: psihološke, socialne, fiziološke. Pri sodobnem pouku pa je v osnovnih in srednjih šolah veliko učencev s posebnimi potrebami. Mnogi tako potrebujejo dodatno pomoč strokovno usposobljenih ljudi, profesor pa se v razredu, v katerem je tudi 30 mladostnikov in več, ubada z večnim problemom, kako pouk organizirati, da bodo vsi zadovoljni: otroci s posebnimi potrebami, nadarjeni in povprečni. V svoji šolski praksi sem poučevala dijake, ki niso znali slovenščine, so se je v učnem procesu naučili ali se je niso hoteli kot Neslovenci, so bili naglušni, delno slepi, dislektiki, epileptiki, astmatiki, avtisti, s hudimi zavorami pri preverjanju znanja, jecljanju. V razredih je bilo tudi več dijakov z odločbami, a učni proces je motilo le poseganje staršev v učiteljevo delo. Otroci so s spodbujanjem učitelja začeli aktivno sodelovati pri pouku in nekako kar tekmovati s sošolci. Za svoj trud so bili kakorkoli pohvaljeni. Vendar so določeni dijaki tudi taki, ki nikakor ne zmorejo osvojiti minimalnih standardov. Učitelj bi mu rad pomagal in z njim vztrajal, vendar se morajo vključiti tudi ostali strokovni sodelavci. Ostali dijaki so ob tem najprej še sodelovali pri pouku, saj so dvigovali roke, da bi odgovorili na zastavljeno vprašanje, nato so obupali in v razredu ustvarili nemir. Tak otrok bo moral ostati dalj v učnem procesu, potreboval bo dodatno strokovno pomoč, kljub učiteljevemu prizadevanju, spodbudam, da bi ga vključil v normalen proces. Nekoč so taki otroci poiskali pomoč v šolah s prilagojenim programom, danes so

⁴ Kerndl, Milena, 2016: Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci. Murska Sobota: BoMa, str. 37.

vključeni v redne osnovne šole. Menim, da bi zelo radi dosegli vrstnika, a ga ne morejo. Zanje veljajo posebne prilagoditve, kar ostali dijaki sprejmejo ali ne, vsaj po mojih izkušnjah kot profesorice slovenščine v srednjem strokovnem izobraževanju. Redni pouk je tudi nekoliko upočasnen, saj je to odvisno tudi od tega, koliko otrok z odločbami je v posameznem razredu. Posebnost v srednjih strokovnih šolah so nadarjeni otroci, saj velikokrat to svojo »hibo« zamolčijo pred sošolci, da ne bi bili izpostavljeni. Vsaj fantje, ki so raje povprečni in ne želijo biti pohvaljeni in izpostavljeni. Zdi se mi, da nekako poniknejo v šolskem učnem sistemu. Kot profesorica slovenščine take dijake vedno dodatno spodbujam z literarnimi natečaji, z udeležbo v bralnem klubu, s samostojnim ustvarjanjem. Na začetku so taki fantje negotovi, saj se jim zdi, da se jim bodo sošolci le posmehovali, a kmalu spoznajo, da požanjejo pohvalo v očeh drugih. V preteklosti mi je dijak računalniške smeri zaupal, da lahko drugim ponosno pove, da piše pesmi, tako kot nekdo drug pove, da se udejstvuje v športu: »*Za vsakogar nekaj.*«

Branje

»*Že ob vstopu v srednjo šolo so med učenci velike razlike, in sicer v: (1) jezikovnem razvoju, (2) bralnem razvoju, (3) motivaciji za branje, (4) interesu za branje, (5) stališču/odnosu do branja, (6) literarnoperceptijskem razvoju in (7) obzorju/horizontu pričakovanj.*« (Kerndl 2016: 73)⁵ Avtorica se zaveda, da se morajo učenčeve bralne zmožnosti razvijati postopoma, omenja pa tudi avtorja Duffyja in Roehlerja, ki sta v t. i. 5. stopnji moči oz. v obdobju srednje šole spoznala, da so bralci sposobni brati »*vsakovrstno gradivo, ga kritično presoјati in ovrednotiti.*« (Kerndl 2016: 77)⁶ Žal šolska praksa kaže, da tudi v 4. letniku srednje strokovne šole določeni bralci ne zmorejo prebrati vsakovrstnega gradiva ter ga kritično presoјati in ovrednotiti. Že nekaj let morajo nekateri »*boljši*« fantje zaključnega letnika prebrati maturitetni izbor za maturo in ga z govornimi nastopi predstaviti v razredu. To je sposobna le peščica, ostali še vedno berejo netekoče, narečno, netočno, kar se pozna tudi pri interpretaciji. Drži, da je motivacija tista, ki jih vodi do končnega cilja, kar se lahko vidi pri obveznem domačem ali pristočasnem branju. Danes veliko srednješolcev pove, da sploh ne berejo: »*Bral nisem že v osnovni šoli in tudi v srednji ne bom.*« A učitelji moramo slediti frazemu žejnega pripeljati čez vodo. Seveda je ob tem treba poznati psihološke, socialne in fiziološke razlike med učenci/dijaki, kar od vsakega pedagoga zahteva veliko truda. Sicer pa dijaki velikokrat povedo, katere teme ne marajo in hkrati vprašajo, koliko strani ima literarno delo. Veliko število strani pomeni, da že na začetku obupajo, ker mora biti za fante vse jasno, napisano kratko in jedrnato, predvsem realno: »*Da avtor ne bluzi.*« Res je, kot trdi avtorica, da mora imeti otrok literarnoestetsko spodbudno okolje; tako mu branje ne bo predstavljalo nikakršnega problema. Če bo otrok videl starše s knjigo v roki, z njimi hodil v knjižnico, se o literaturi z njimi tudi pogovarjal, bo tudi sam laže posegel po knjigi. Žal nekateri srednješolci na strokovni šoli nimajo te sreče, saj jim ni nihče bral pravljic, bralna značka jim je bila prava muka, kot srednješolcem pa je knjiga trn v peti, če o njej samo slišijo. Zato matere velikokrat preberejo obvezno domače branje namesto otroka, on pa le obnovi dogajanje, pri pouku pa pomeša vsa dejstva. Zgodilo se je

⁵ Kerndl, Milena, 2016: *Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci*. Murska Sobota: BoMa, str. 73.

⁶ Kerndl, Milena, 2016: *Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci*. Murska Sobota: BoMa, str. 77.

že, da so celo napisale interpretacijo. Fant se je celo zavedel medvedje usluge, a važno je bilo, da je bila mama zadovoljna. Tak dijak bo potreboval veliko učiteljeve spodbude, da bo po knjigi posegel sam, jo znal pravilno brati in ovrednotiti osvojeno. Le tako bo lahko zadostil tudi zahtevam učnega načrta, sodeloval pa bo pri kakovostnem pouku in se hkrati zavedel, da hodi po samostojni poti.

Uporaba IKT

V monografiji avtorice bi kot pripomoček sodobnega pouka izpostavila tudi poglavje Poučevanje književnosti z uporabo IKT, ki jo učenci in dijaki uporabljajo v šoli in doma. Poseben problem srednješolcev, ki se izobražujejo na računalniški smeri, je, da so si to moderno tehnologijo kar prisvojili. Svojo trditev, da se vse dobi na netu, uporabljajo pri komunikaciji z literaturo. A to gre velikokrat tako daleč, da ne samo berejo s spleta, pač pa prepisujejo tuje misli, predstave in ugotovitve o besedilih. Njihova sporazumevalna zmožnost tako stagnira, razvije pa se, ko učitelj izzove takega dijaka z vedenjem o njegovi t. i. prevari. Tako se mora mladostnik sam poglobiti v branje; le tako bo lahko besedilo doživljal, razumel ter ga primerno ovrednotil. Njegovo besedno izražanje ne bo več le pripisovanje že napisanega, pač pa bo temeljilo na prebranem in razumljenem. Jasno je, da bo učitelj to dosegel najprej z literarnim delom, ki je dijaku blizu (npr. mladinskem), nato pa bo posegel po klasičnem branju. A dijak bo ob tem znal tudi primerjati obe prebrani besedili (tema, motivi, sporočilo, povezovanje oseb, razlaga naslova na realen ali pa simbolen način) ter bo tako o njiju tudi razmišljal in poustvarjalno pisal. Tako se bo pokazal kot ustvarjalen in samostojen, saj bo svoje usvojeno znanje znal razširiti in nadgraditi. Lahko trdim, da takega mladostnika formativno spremlja tudi srednješolski učitelj, čeprav na drugačen način kot osnovnošolski. Mladostniki radi dobijo pozitivne povratne informacije, ki jih spodbujajo k razvijanju diskusije. Ob tem širijo svoje književno znanje, bogatijo zborni jezik, predvsem pa znajo povezovati književno, šolsko in splošno okolje. Znajo torej razmišljati, kar jih v srednjih šolah privede do uspešnega pisanja vodene/samostojne interpretacije, kar zagotavlja tudi končni uspeh ob zaključku šolanja pri poklicni maturi. Nekaterim se tako delo posreči individualno, drugim v skupinah, nekateri to bolje obvladajo, drugi manj. Vsak učitelj si želi jezikovno šolanega bralca, vendar se zaveda, da na to uresničitev vplivajo mnogi dejavniki: otrokova pripravljenost za delo, njegovo ugodno družinsko okolje, sposobnosti, interes, motivacija, senzomotorična koordinacija ...

Sklep

Pri pouku 21. stoletja je za uspešno izobraževanje nujna povezanost učenca /dijaka z učiteljem, saj slednji ne posreduje le svojega znanja, pač pa otroka dodatno motivira, spodbuja in ga tako bogati ter pripravlja na uspešno življenje. Tudi mladostnik mora upoštevati učiteljeve zahteve, zavedati se mora, da bo le tako lahko poglobljal svoje znanje. Žal je prav pri pouku slovenščine velikokrat tako, da jo mladi sovražijo, si tako pridobivajo sla-

be ocene, ob tem pa izpostavijo svojo slabo voljo ter nezadovoljne starše. Ne berejo oz. jim to predstavlja veliko muko. Proces branja je postopen in dolgotrajen, saj bo le tako končni cilj tudi kakovosten. Učitelj bi moral po mnenju dijakov biti Vsemogočni, po mnenju staršev pa je kriv za vse slabo, kar se dogaja v šoli in doma. A poslanstvo vsakega učitelja je poučevanje, posredovanje in razlaga ter ovrednotenje snovi, spodbujanje mladega človeka, naj razmišlja in tako bogati sebe in svoje okolje.

↙ POVZETEK

V svojem prispevku sem skušala s pomočjo strokovne monografije *Sodoben pouk (književnosti)*, avtorice Milene Kerndl, ne samo izpostaviti določena poglavja, pač pa podati tudi svoja opažanja kot srednješolska profesorica z večletno pedagoško prakso, saj mi je kot profesorici slovenščine branje v srednji strokovni šoli svojevrsten izziv. Avtorica se je temeljito poglobila v problem, kar je podkrepila tudi s končnim poglavjem *Empirični del*. Sama sem ob tem izpostavila probleme, ki jih opažam kot srednješolska profesorica slovenščine. Zavedam se, da je poučevanje književnosti za mladostnike bič božji, ker je po njihovem mnenju dolgočasno in nepotrebno. A kot navaja avtorica, se morata učitelj in mladostnik srečati in skupaj vzpostaviti ravnotežje, rezultat tega pa bo uspešna pot branja in pisanja.

↙ Viri in literatura

- *Katalog znanja, Slovenščina, Srednje strokovno izobraževanje*, 2010.
- Kerndl, Milena, 2016: *Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci*. Murska Sobota: BoMa.